

סיפור פסח מתאים לגילי חטיבת ביניים

מטרה: סיפור פסח וחשיבות הסיפור לימינו.

מהלך

1. הקדמה: נחזור 3100 שנים אחורה ליציאת מצרים. נשאל:

- מדוע התרחשה יציאת מצרים?
 - מה הייתה מטרתה? מדוע הפכה לאירוע כל כך מכונן בעם היהודי?
 - משימה בקבוצות: לסדר את סיפור פסח לפי סדר הסיפור (נספח)
2. נאמר: השלימו את המשפט: בכל דור חייב אדם לראות את עצמו כאילו...

נשאל

- מדוע אנו צריכים לראות את עצמנו כאילו יצאנו ממצרים כאשר אנחנו כבר חופשיים?
 - האם ישנה עבדות היום? כיצד באה לידי ביטוי עבדות היום בעולם המודרני?
 - מי הם העבדים היום? (נתייחס לזכויות עובדים, שכר מינימום, עובדי קבלן, עובדים זרים, פליטים)
 - מדוע זה משנה לנו? (אין חופש כל עוד האחר משועבד, גם המשעבד אינו חופשי. כדי להיות עם חופשי אנחנו צריכים להימנע משעבוד האחר)
 - האם אנו מכירים את האנשים האלו? האם המהלך של לספר את סיפור פסח עוזר לנו למגר את השעבוד?
3. קוראים קטע של ליאור טל (נספח)
- האם אתם מסכימים עם המסר?
 - האם באמת אפשר להזדהות עם סבל של משהו אחר?
4. כל קבוצה תקבל תמונה ונתונים על אוכלוסייה מוחלשת אחרת, ותבקש לספר עליה סיפור במליאה.
- נשאל במליאה:
 - האם האנשים האלו עבדים? באיזו מידה כן/ באיזו לא?
 - במה נמדד חופש?
 - האם יש לנו אחריות (כחברה) על האנשים האלו?
 - האם אנחנו מכירים אותם?
 - האם לספר את סיפור פסח יכול לגרום לנו להיות רגישים יותר לעבדות מודרנית בחברה שלנו?
5. לסיכום – שירת מה נשתנה

סידור סיפור מצרים לפי סדר

יורדים למצרים

יעקב אבינו וילדיו יורדים למצרים כדי להיות קרובים ליוסף. יוסף היה משנה לפרעה מלך מצרים, ובחכמתו ושנינותו הציל את העם המצרי ואת העמים השכנים ממוות ברעב. יעקב ובניו מתיישבים בארץ גושן, גדלו ושגשגו. כל עוד יעקב ובניו היו בחיים, בני ישראל זכו לכבוד והערכה, אך לאחר פטירתם "ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף". חלק מהפרשנים טוענים שפירוש הפסוק הוא: שהמלך עשה עצמו כאילו הוא לא מכיר את יוסף. "ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו. הבה נתחכמה לו פן ירבה". (שמות א)

השעבוד

המצרים החליטו שהפתרון הטוב ביותר לבעיה העברית יהיה שעבוד. העבריים נאלצו לעבוד עבודת פרך, לבנות ערים ובתי אוצר לפרעה, אך בכל זאת המשיכו להתרבות, ולפרעה היה נראה שהם מתרבים בקצב מפחיד. כדי לעצור זאת, מזמן פרעה אליו את המיילדות העבריות, שפרה ופועה, ומצווה עליהן להרוג כל תינוק זכר שנולד. בכך הוא בטוח שישים קץ להתפשטותו של הגזע היהודי. כאשר המיילדות מזלזלות בהוראתו, הוא מצווה עליהן להשליך ליאור כל זכר שנולד. האסטרולוגים של פרעה חוזים בכוכבים שמושיעו של ישראל ימות במים, ולכן פרעה האמין שאם הוא ישליך למים כל תינוק זכר, הוא יבטיח כי מנהיג עברי פוטנציאלי לעולם לא ישרוד.

לידתו של משה

יוכבד, אשתו של עמרם משבט לוי, יולדת בן. התינוק נולד בחודש השישי ולפיכך היא יכולה להחביאו למשך שלושה חודשים. כשחודשים אלו חולפים, היא בונה תיבה קטנה מזופתת (חסינה למים) ושמה את התינוק בתיבה, על גדות היאור. אחותו של התינוק, מרים, מסתתרת מאחורי שיח על מנת להשגיח על הילד. בת פרעה מגיעה להתרחץ בנהר ורואה את התיבה. כאשר היא פותחת אותה היא רואה תינוק בוכה. היא מבינה שזהו תינוק יהודי ורחמיה נכמרים. היא מחליטה לקחת את התינוק לבייתה, קוראת לו "משה" "כי מן המים משיתיהו". מרים ניגשת לנסיכה ומציעה למצוא מינקת לתינוק. כאשר בת פרעה מקבלת את הצעתה, מרים מביאה את יוכבד, אמו של משה, ובת פרעה שוכרת אותה על מנת להניק את התינוק ולטפל בו. כאשר משה גדל ומתבגר, הוא מוחזר לארמון, שם מגדלת אותו בת פרעה כאילו היה בנה.

משה מתמנה למנהיג

משה עוזב את הארמון כאיש צעיר ומגלה שבני עמו סובלים. הוא רואה איש מצרי מכה איש עברי והורג את המצרי. למחרת הוא רואה שני יהודים נלחמים זה בזה. כאשר הוא מוכיח אותם ("רשע! למה תכה רעך?") הם מלשינים עליו לשלטונות, ומשה נאלץ לברוח למדיין. שם הוא מושיע את בנות יתרו, מתחתן עם אחת מהן, ציפורה, והופך לרועה צאנו של חמיו. בינתיים, מצבם של בני ישראל במצרים נעשה גרוע מיום ליום "ותעל שוועתם אל האלהים מן העבודה".

בעת שרעה משה את צאן יתרו, הוא נתקל בסנה הבוער שבו מתגלה אליו אלוהים ומורה לו ללכת אל פרעה ולדרוש ממנו: "שלח את עמי ויעבדוני". משה מציין כי הוא מגמגם, וה' ממנה את אהרן אחיו לדוברו. במצרים, משה ואהרן אוספים את זקני העם כדי לספר להם שהגיע זמן הגאולה. העם מאמין להם. פרעה, לעומת זאת,

מסרב לשחרר אותם ואף מגביר את סבלם של ישראל. הוא מגדיל את העול על עבדיו עבריים ומצווה על מנהלי העבודה להפסיק לספק להם תבן לעשיית הלבנים. עתה עליהם גם ללכת לאסוף תבן בעצמם ולהספיק להפיק את אותה כמות לבנים.

משה אינו יכול עוד לסבול את כאבם של בני עמו. הוא פונה לאלוהים ואומר: "מדוע הרעות לעם הזה?". אלוהים מבטיח שהגאולה קרובה "עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו". לאחר מכן מתגלה ה' אל משה. הוא מבטיח להוציא את בני ישראל ממצרים, לשחרר אותם מעבדותם, לגאול אותם, ולקחת אותם לו לעם הנבחר בהר סיני. לאחר מכן הוא יביא אותם אל הארץ המובטחת, אותה הבטיח לאבותינו למורשת עולם.

עשר המכות

משה ואהרון חוזרים ובאים בפני פרעה כשהם דורשים ממנו בשם השם "שלח את עמי ויעבדוני במדבר". פרעה חוזר ומסרב. מקלו של אהרון הופך לנחש ובולע את מטות הקסמים של חרטומי מצרים. פרעה עדיין מסרב לתת ליהודים ללכת. משה מזהיר אותו שה' ישמיד את מצרים. לבו של פרעה ממשיך להיות אטום. אלוהים מתחיל לשלוח סדרת מכות על המצרים. כשהוא מתייסר בכל מכה, מבטיח פרעה לשחרר את בני ישראל, אך מיד ברגע שהמכה מסתיימת הוא מתכחש להבטחתו.

המצרים כבר סבלו יותר מדי. הם מתחננים לפרעה לשחרר את העבריים. כאשר משה בא אל פרעה ומזהיר אותו מפני המכה השמינית, פרעה אומר: רצונכם לעבוד את אלוהים? אתן רק לגברים ללכת ואילו הנשים והילדים ישארו במצרים. משה אומר: לא, כולנו צריכים ללכת, הגברים, הנשים והילדים, הצאן והבקר "בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותינו בצאננו ובבקרנו נלך כי חג ה' לנו". פרעה מסרב שוב, ואז מגיעות המכות השמינית והתשיעית. אלוהים מצווה על בני ישראל להביא קרבן פסח לאלוהים: יש לשחוט גדי או כבש ולהזות את דמו על המזוזות ומשקופי הדלתות בכל בית של בני ישראל, כדי שאלוהים יפסח מעל בתים אלה כאשר הוא בא להרוג את בכורי מצרים. הבשר הצלוי של הקרבן צריך להיאכל באותו לילה יחד עם מצה ומרור. ואז באה המכה העשירית על מצרים.

יציאת מצרים

מותם של בכורי מצרים שובר סוף-סוף את התנגדותו של פרעה, ולא רק שהוא מסכים אלא ממש מגרש את בני ישראל מארצו. הם עוזבים במהירות, לבצק שהכינו לדרך אין זמן לטפוח, וכל המזון שהם לוקחים עימם הוא ללא שאור. לפני שהם עוזבים הם שואלים מהמצרים זהב, כסף ופריטי לבוש. בני ישראל מצווים לחגוג בכל שנה את היום בו יצאו ממצרים, על-ידי הסרת כל חמץ ושאור מבתיהם ורכושם במשך שבעה ימים, אכילת מצה, וסיפור נס יציאת מצרים לבניהם ולבנותיהם. זמן קצר לאחר שפרעה הרשה לבני ישראל לעזוב את מצרים, הוא רודף אחריהם כדי להכריחם לחזור. העברים מוצאים עצמם לכודים בין צבאותיו של פרעה לבין הים הגדול. אלוהים אומר למשה להרים את מקלו מעל המים; הים נבקע לשניים ומאפשר לבני ישראל לעבור בתוכו בבטחה ולאחר מכן נסגר מעל המצרים הרודפים אותם. משה, בני ישראל, מרים הנביאה ונשי ישראל, שרים שיר הלל לאלוהים.

ליאור טל, 2014

http://lior-t.blogspot.com/2014/04/blog-post_13.html

"כי יהיה אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדני האדנים האל הגדל הגבר והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד. עשה משפט יתום ואלמנה ואהב גר לתת לו לחם ושמלה. ואהבתם את הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים..." (דברים י, יט). / "וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים" (שמות כג, ט). / "כאזרח מכם יהיה לכם הגר אתכם ואהבת לו כמוך כי גרים הייתם בארץ מצרים אני יהיה אלוהיכם" (ויקרא יט, לד).

בניו של יעקב ירדו למצרים מתוך מצוקת רעב קשה. הם חיפשו מקום שבו יש עבודה ואוכל ויעקב אמר להם "הנה שמעתי, כי יש-שָׂבָר בְּמִצְרַיִם; רְדוּ-שָׁמָּה וְשָׁבְרוּ-לָנוּ מִשָּׁם, וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוּת" (בראשית מב, ב). כמהגרי עבודה במצרים הם "פְּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ--בְּמֵאד מְאֹד; וַתִּמְלֵא אֶרֶץ, אֲתֶם" (שמות א, ז), והפכו לבעיה דמוגרפית וכלכלית. הפתרון המצרי היה כידוע לסגור אותם בארץ גושן, להעבידם בפרך ולרצוח את ילדיהם. התורה דורשת מאתנו לזכור היטב את הסיפור הזה וברגע שהיוצרות יתהפכו לנהוג אחרת - לאהוב את הגר, לא ללחוץ אותו, לנהוג בו כאזרח ולתת לו לחם ושמלה.

ככל שנדמין יותר את המצב הקשה של עבדות וגרות וככל שנצליח להרגיש יותר את חרדת החיים של מוחלשי החברה, כך יש סיכוי טוב יותר שנדע לדאוג להם ולנהוג כלפיהם באהבה. במאמרו על החמלה מסביר אבי שגיא (בשמו של פיפר) שחמלה כוללת שלושה שלבים – קוגניטיבי, רגשי וקונטיבי (עולם הרצייה והמעשה). בשלב הקוגניטיבי אנו מבינים את מצבו של האחר, בשלב הרגשי אנו חשים משהו מהסבל והקושי שהוא חש ואז בשלב הקונטיבי אנו משנים את עמדתנו מפגיעה בו או אדישות כלפיו לעשייה למענו ולהקלה על סבלו.

אבל כיצד נצליח להגיע לרמה רגשית של הזדהות עם האחר וסבלו? "הזדהות זאת מתאפשרת על ידי הדמיון", מסביר שגיא. התרבות העברית דורשת מאתנו לדמין את עצמנו כעבדים במצרים ולספר שוב ושוב את הסיפור על מנת שנוכל לחמול ולדאוג לגר, ליתום, לאלמנה ולכל מי שזקוק לסיוע. ואכן, הציוויים הנובעים מזיכרון העבדות לא עוצרים בגר אלא נוגעים בכל מוחלשי החברה ואלה שלא שפר עליהם גורלם. הציוויים לדאוג ליתום ולאלמנה (דברים כד, כ-כב) ולא להטות את משפטם (דברים כד, יז-יח), הציווי שמחייב את האדון לתת לעבד שמשחרר בשנה השביעית "מצאנך ומגִּרְנךָ ומִקִּבְךָ" (דברים טו, יב-טו), ואפילו הציווי לשבות ממלאכה בשבת "למען ינוח עבְדְךָ וְאִמְתְךָ כְּמוֹךָ" (דברים ה, ג), מנומקים ב "וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְדֶּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל כֵּן אֲנֹכִי מְצַוְךָ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה הַיּוֹם".

